

Peter Duetoft i RÆSON:

De danske værdiers krise

Der står meget på spil i disse år. Der foretages mange små skridt, der ser uskyldige ud – men som på langt sigt vil ændre vort samfund på en måde, som flertallet næppe ville acceptere, hvis det blev præsenteret på een gang.

*af Peter Duetoft, fhv. MF og
formand for Finansudvalget (CD),
medlem af Socialdemokraterne*

DANMARK befinder sig, som mange andre samfund, i en værdikrise. Man taler meget om en værdidebat – men det er jo mest ”de andres” værdier, man diskuterer. Nogle taler om Civilisationernes Sammenstød. Andre om Civilisationernes Sameksistens. Som leder af en række EU og FN-projekter arbejder jeg i det daglige med at styrke de demokratiske ideer i en række lande, der for få år siden har indført demokrati. Det sker ved at gøre deres parlamenter mere funktionsdygtige. Arbejdet giver en fornemmelse for andre menneskers tænkemåde. Men det sætter jo også vore egne ideer og overvejelser i relief. Hvorfor gør vi egentlig det, vi gør?

Mennesker har det bedst sammen, hvis de respekterer hinanden - og det gør man kun, hvis man kender hinandens grundlag og ved, at det er seriøst. Jeg tror, at man får mest respekt for det, man står for, når man viser at det, man tror på, er værdifuldt. Af og til spørger jeg mig selv: Er vort samfund og de værdier, vi hævder at bygge på, noget værd? Prøv at se på vort vestlige samfund udefra – på den overfladiske måde som en turist må gøre – eller skildret gennem verdensomspændende TV-kanaler. Hvordan ser det egentlig så ud? Vor opførsel er helt uden grænser, alt er lige godt. Pjat og pjank og ligegyldighed blandet i een uendelighed. Tv-serier, hvor det kun gælder om at snyde hinanden så meget som muligt, rage penge til sig og kaste sig fra seng til seng. Reality-TV, hvor man lokker par sammen med enlige, lader dem forsøge at forføre hinanden og derefter filmer resultatet.

Et samfund, hvor leg med teknik eller snak i en mobiltelefon er vigtigere end menneskeligt

samvær og direkte samtale. Et samfund, hvor alt måles i karriere, gods og guld. Et samfund, hvor mange har overvejet selvmord, fordi de ikke kan leve op til omgivelsernes pres for altid at være nummer eet. Et samfund, hvor religionen stort set er glemt og hvor dét at håne andres religion er blevet en dyd. Et samfund, hvor man er mistroisk overfor de mennesker fra andre kulturer, der ikke ønsker at føjte rundt og drikke sig fulde. Samtidig forholder man sig ikke til de 12 års-piger med bare maver og en guldbajer i hånden, der er fulde som alliker. Et samfund, der kasserer erfaring og mennesker med viden – og i stedet hyller nyheden for nyhedens skyld og ungdommens naturlige mangel på erfaring.

Vi vil ikke være ved det – og jeg ved godt, jeg sætter tingene hårdt og provokerende op – men hvordan tror man egentlig at mennesker udefra vil opleve os med de tendenser i dag? Hvor megen respekt vil man yde os?

Grundlovsdagen kunne være en værdimæssig mærkedag. I festtalerne glæder vi os over vor grundlov, over den måde, den blev skabt og udviklet på. Men vi stopper ikke op og vurderer, hvordan alle de rettigheder, vi priser så højt, bliver ført ud i livet. Er man i frihedens og ligegyldighedens navn ved at ødelægge friheden?

I 30'erne og efter 2.verdenskrig foregik der mange kloge debatter. Mennesker som Hartvig Frisch, Hal Koch og Alf Ross diskuterede frihedens konsekvenser og det ansvar man har, når man har frihed. Man diskuterede demokratiets natur og de udfordringer det giver til det enkelte menneske. Den norske forfatter, Sigurd Hoel, beskrev i 1946 – inspireret af Arthur Koestler - den totale frihed således: Den totale frihed kan et menneske kun opnå på en øde ø. Men da der ikke er øde øer nok i verden til, at vi alle kan få een, må man finde spilleregler for, hvordan man kan beholde sin personlige frihed, samtidig med, at man danner fællesskab med andre mennesker, der

også skal have personlig frihed. Grundloven giver sådanne spilleregler. Men forholdet mellem dagligdag og fine ord er ikke uvæsentligt. Når man tager eet skridt for at sikre et princip eller en frihedsrettighed er man nødt til at overveje, hvad det logiske næste skridt ville være, med baggrund i beslutningen. Mange af de værste ulykker i verdenshistorien er sket, fordi mennesker ikke har været opmærksomme på, at summen af mange små i sig selv ligegyldige eller uskadelige skridt, pludselig kan lede til en samlet katastrofe. Forfatteren Peter Fogtdal skildrer det så godt i sin roman, "Flødeskumskrigen". Her følger man en håbefuldt tysk jurists vej fra den uskyldige nyuddannede kandidat til noget, der ligner en krigsforbryder. Alle skridt ser i sig selv uskyldige ud, men de leder samlet fra uskyld til forbrydelse. Den bog er god at blive klog af. Ikke mindst i dag, hvor alle står så renfærdigt og kæmper for den uendelige frihed eller de store principper – men gør det på en måde, der skader den fortsatte kamp for princippet eller skader andre mennesker. Der er eksempler nok:

Alle står så renfærdigt og kæmper for den uendelige frihed eller de store principper – men gør det på en måde, der skader den fortsatte kamp for princippet eller skader andre mennesker.

Fem eksempler på friheden

1) Justitsminister Lene Espersen kom i valgkampen med en udtalelse, der burde have ryddet enhver forside i Danmark. I en debat diskuterede man 24-års-reglen, og her sagde hun: "Mange kritiserer regeringen for at den vil hindre danske statsborgere i at gifte sig med den, de vil. Det er ikke rigtigt. Danske statsborgere kan gifte sig med den, de vil – men de kan ikke nødvendigvis bo i Danmark!" Dét var fantastiske ord - fra den minister, der skal sikre at love og regler følges i Danmark. Danske statsborgere kan

få deres rettigheder, men ikke nødvendigvis i Danmark. Hvis et tilsvarende synspunkt var blevet udtalt i Sovjet, ville Lene Espersen, Bertel Haarder og Per Stig Møller være de første til at skrive rasende kommentarer om dette "umenneskelige, diktatoriske system", der vil bestemme hvem, der må gifte sig med hvem. Men nu er det dem selv, der gennemfører begrænsningen i Danmark – så er det i orden. Hvor blev principperne egentlig af i praksis?

2) For nogen tid siden blev der begået et mord på en ung pige i Hjørring. Det var tragisk. Det kom frem, at mordet var begået af en mand, der en uge før var blevet udskrevet fra det psykiatriske system. Pludselig tonede et medlem af Venstres folketingsgruppe frem på TV-skærmen og fortalte, at hun også ønskede psykiatriloven strammet så man kunne tvangsindlægge flere mennesker. Jamen, hvor mange havde hun egentlig tænkt sig at "bure inde"? 10.000? 30.000? 50.000? I "gamle dage" ville svaret på problemet være, at man styrkede arbejdet for at sikre sig, at mennesker ikke blev udskrevet fra lukket afdeling til "ingenting". Netop dette problem er blevet større i takt med skattestop, skattelettelser, låst kommunal økonomi og strukturændringer. Men i stedet for at se på de problemer, er svaret: "Bur dem inde!" Der er ikke mange frihedstanker og respekt for det enkelte menneske tilbage hos det såkaldte liberale parti.

3) Der er heller ikke meget ægte liberal holdning i den ustandselige opfordring til stikkeri og overvågning, som man lægger op til i forbindelse med "Krigen mod Terror". Regeringen har gjort denne sag til skruibrækker for dybgående indgreb i det enkelte menneskes liv. Man må i stilfærdighed spørge sig selv: Hvor langt vil man gå? Ligesom man må spørge: Hvor langt vil man gå i mistænkeliggørelsen af mennesker, der ønsker at leve anderledes end flertallet og som kommer med en anden baggrund?

4) Een af de mest tossede diskussioner, der har været længe, er debatten om tørklæder i retssalen. Først må man spørge: Hvad er problemet? Dommerforeningen har slået fast, at der de næste mange år næppe vil dukke juridiske dommere op med tørklæde. Hvorfor i alverden skal man så fremstille det som et overhængende og farligt problem?

Og hvad er konsekvensen af et forbud? Hvor går grænsen? Foreløbig vil man forbyde alle religiøse og politiske symboler i dommerpanelet. Men ændrer det menneskers hjerne? Hvis jeg er

fundamentalist, vil jeg så ikke stadig tænke på den måde, selvom jeg klæder mig "normalt"? Vil den super-missionske mand fra Vestjylland, der offentligt har stået ved sin tro, ikke stadig have sine religiøse følelser med sig, hvis han skal dømmen en prostitueret eller en dranker? Man kan ikke ændre mennesker dybtliggende indre tanker ved at ændre på noget ydre.

Hvor er grænsen? Ja, nogle af os mænd har et problem - for nu skal vi have målt vort skæg, hvis det står til Pia Kjærsgaard. Hun mener, at lange skæg er et religiøst symbol og derfor skal være forbudt i en retssal. Tankegangen er ikke ny - skægmalning blev faktisk indført efter Shahens fald i Iran. Her oprettede man et religiøst politi, der gik rundt og målte mænds skæg - for at sikre sig, det ikke var for kort. Tænk at Dansk Folkeparti i "kampen for de danske værdier" nu vil indføre iranske tilstande i vort land. Et godt eksempel på, at man bare kaster sig ud i debatten for at mistænkeliggøre andre - men uden at tænke sig om.

Vor højt besungne minister, Birthe Rønn Hornbech, udtalte efter sit sololøb omkring emnet: "Jeg overvejede et par dage i maj at gå af som minister - men så gik det op for mig, at det ville være i strid med mit eget frihedsbegreb. For jeg ville åbenbart ikke acceptere, at andre har en anden mening end jeg!"

Magen til holdningsløshed har man da ikke hørt længe. Skal man tage hendes forklaring for pålydende betyder det altså, at man skal acceptere alt og blive siddende for enhver pris. Hvis man ikke kan sige fra for at forsvare andre menneskers frihed, så er man holdningsløs i en grad, som sjældent ses. Naturligvis begrænser man ikke andre menneskers frihed ved selv at sige fra. Naturligvis kan man sige: "Jeg accepterer deres mening, men den er mig så meget imod, at jeg ikke ønsker at være aktiv deltager i udførelsen af den". Men nej, nu er det pludselig blevet en dyd at acceptere alt i frihedens hellige navn. Den holdning kan ikke give megen respekt. Magt er åbenbart vigtigere end holdninger.

5) Det største hykleri i de forløbne par år er dog sagen om Muhammed-tegningerne. Er det virkelig rigtigt, at man i frihedens hellige navn kan sige alt og såre andre mennesker efter forgodtbefindende? Er muslimer virkelig de eneste i verden, der kan blive sårede, når man nedgør deres religiøse symboler - eller er sandheden ikke den, at alle der tror - jeg selv f.eks. - vil blive sårede, hvis vore religiøse symboler bliver misbrugt? Der er da også grænser

for, hvor morsomt jeg synes det er, hvis Jesus blev fremstillet som en alkoholiseret, cigaretrygende terrorist. Og har det noget med Grundlovens frihedsrettigheder at gøre, at man også skal lægge en medmenneskelig vinkel ind i sine handlinger og ytringer? Grundloven skal sikre os, at vi ikke bliver forfulgte og undertrykte af en statslig magt. Men den giver os da ikke frihed til at behandle andre mennesker nedrigt eller urimeligt?

Jeg ved, fra mit internationale arbejde, at begyndte man i en række lande at opføre sig som Jyllands-Posten og de anti-muslimske kræfter gør i Danmark, ville man i løbet af få uger have borgerkrig. Man er nødt til at lade et samfund være præget af respekt mennesker imellem, selvom Jyllands-Posten ikke forstår det og nærmest gør det modsatte til en dyd.

Man hører det sagt: "De skal ikke komme her med deres tørklæder og følelser, når vi ikke må gå med kors i Saudi Arabien". Hvori består argumentet? Jeg ønsker ikke at bo i Saudi Arabien. Jeg ønsker ikke at opleve et Danmark, der ligner Saudi Arabien - det land, der ville være øverst på enhver sortliste over bestialske styre, hvis altså ikke lige vi skulle bruge deres olie og militære baser. Skal vi nu kæmpe for de danske værdier ved at kopiere de Saudiske?

**Hvis man ikke kan sige
fra for at forsvare andre
menneskers frihed, så er
man holdningsløs i en
grad, som sjældent ses.**

De borgere, respekten ikke rækker til

Mange mennesker over 50 kigger nok langt efter de frihedsrettigheder og den lighed, der står nævnt i Grundloven. Mange føler, at de bliver skubbet ud af arbejdsmarkedet. Fri konkurrence og et hæmningsløst ønske om at tjene flere og flere penge koste hvad det vil - bringer disse mennesker i triste situationer. Konkurrence er vigtigere end mennesker. Indtjening vigtigere end rimelighed. Hvordan passer det egentlig til den respekt for det enkelte menneske, som vi ellers taler så meget om? Det er en hel mængde grupper i vort samfund, der ønsker at blive en del af fællesskabet - at føle sig velkomne. Men ældre,

sindslidende, fremmede osv. oplever, at de hele tiden bliver skubbet til side. At vi ikke har et samfund, hvor der plads til alle. 14% af unge under 35 har overvejet selvmord – 4 % har forsøgt. Det er et eksempel på, at det uendelige behov for at være nummer eet, den utrolige kamp for hele tiden at være i top og skuffelsen over ikke at kunne leve op til ræset og de umenneskelige krav har dybe følger i vort samfund. Samfundet er ved at udvikle sig koldt, kynisk og teknokratisk. Hvordan passer det egentlig til frihedsbegrebet og respekten for det enkelte menneske?

Frihedsrettighederne kan ikke gradbøjes. Frihedsrettighederne er universelle. Man kan ikke udelukke mennesker fra dem, blot fordi disse mennesker har en anden historisk eller kulturel baggrund. Frihedsrettighederne er til for at sikre det enkelte menneskes frihed – ikke for at bekæmpe enkelte mennesker.

Man kan skabe et fællesskab på to måder. Man kan udelukke alle, der er anderledes end flertallet. Eller man kan acceptere, at man indenfor fællesskabet er forskellige.

Vi har teknik nok til den første løsning. Vi kan smide folk ud af landet. Vi kan straffe mennesker, der vil leve anderledes. Vi kan lukke de mest besværlige inde. Ja, vi har gennem ægsortering mulighed for at sikre os, at de anderledes slet ikke bliver fødte. Men prisen er høj. Et sådant samfund vil komme til at ligne dem, som Hitler og Stalin forsøgte at opbygge. Vil man virkelig gøre det i frihedens navn?

Vi kan derimod acceptere hinanden indenfor rammerne – lave spilleregler, der sikrer, at vi alle har lov at være her.

Ord er farlige. De kan såre og de kan bygge modsætninger op. Derfor er den debat, der føres i disse år dødsensfarlig. Den kan skabe splittelse og ustabilitet i vort samfund. Den kan bygge kunstige modsætninger op. Den kan kaste hele befolkningsgrupper for ulvene. Og man må hver gang spørge: Hvem bliver det næste offer?

Et Socialdemokrati til forsvar for friheden

Der bliver i disse år talt meget om ”danske værdier”. Ikke så meget om de praktiske følger af disse værdier. Her springer man fra isflage til isflage for at sikre sig det mest populære standpunkt. At regeringspartierne følger den strategi er trist – men ud fra et taktisk synspunkt forståeligt. De skal takkes Dansk Folkeparti – og for at holde dette parti i ro, må man løbe med på

den overordnede retorik. Når man så undlader at fortælle om følgerne ser det mere ”spiseligt” ud.

Hvorfor viser
Socialdemokraterne ikke
alternativet til den
dominerende
umenneskelige politik?
Det er tanken om
fællesskab og rimelighed
i en splittet og kold tid,
der kan gøre partiet
stærkt igen. Men det
kræver, man tør tage
nogle beslutninger og gå
imod strømmen. Det
kræver, at man ikke lader
andre sætte dagsordenen
og blot følger efter.

Men Socialdemokraterne derimod løber for meget med i den debat. Man vinder ikke regeringsmagten ved at give udtryk for 90% af de samme synspunkter som hos de modstandere, hvis magt man vil overtage. Man kæmper ikke mod de holdninger, der præger dele af V og K samt DF ved sige det samme som dem.

Man må i stedet kæmpe for de ideer og de principper, man finder rigtige – og sige fra, når udviklingen af populistiske grunde går i en anden retning. Hvorfor viser Socialdemokraterne ikke alternativet til den dominerende umenneskelige politik? Hvis det skal vinde regeringsmagten, må partiet prioritere respekt, frihed, sammenhold og fællesskab højest. Det har altid været socialdemokratiske hovedpunkter. Det er tanken om fællesskab og rimelighed i en splittet og kold tid, der kan gøre partiet stærkt igen. Men det kræver, man tør tage nogle beslutninger og gå imod strømmen. Det kræver, at man ikke lader andre sætte dagsordenen og blot følger efter. Det kræver, man ikke blot tager afstand, når andre går umenneskelighedens vej – men at man også viser et alternativ.

Alternativet til at løbe efter andre er ikke at grave sig ned i en gammeldags ideologisk skyttegrav. Ideologier er for gammeldags til et moderne samfund. Men alternativet til at løbe efter det populære er, at man står ved de grundlæggende værdier i et frit samfund. At man tør se konsekvenserne både af at følge værdierne og af at træde på dem.

Der står meget på spil i disse år. Der foretages mange små skridt i den politiske dagligdag, der enkeltvis ser uskyldige ud – men som på langt sigt vil ændre vort samfund på en måde, som flertallet næppe ville acceptere, hvis det blev præsenteret for dem på een gang.

Det kunne jo være, at politik skulle handle om dét - i stedet for at være en konkurrence om, hvem der hurtigst når til det populistiske synspunkt.

Peter Duetoft (f.1950) er BA i Historie. Medlem af Folketinget for Centrum-Demokraterne 1988-2001, tillige partiets landsformand 1978-87 og medlem af Europa-Parlamentet 1987-88. Formand for Udenrigspolitisk Nævn 1993-94 og formand for Finansudvalget 1994-2001. Fra 2003 leder af en række demokratiprojekter i EU- og FN-regi, særligt i Central-Asien, Kaukasus og Kosova. Fra 2006 medlem af Socialdemokraterne. Aktiv foredragsholder og skribent.

Illustrationsfoto: Niels Rosenvold (for Venstre)